

АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АКТУАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В АНАЛІТИЧНИХ ПУБЛІКАЦІЯХ ВСЕУКРАЇНСЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ВИДАНЬ “ДЕНЬ” ТА “ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ”

У статті розкрито аспекти реалізації соціальної проблематики в аналітичних матеріалах суспільно-політичних видань “День” і “Дзеркало тижня”. Проаналізовано найбільш актуальні напрями, що висвітлюються в контексті вирішення соціальних проблем. Окреслено тематичні та жанрові параметри досліджуваних часописів.

Ключові слова: контент видання, цільова аудиторія, соціальна проблематика, суспільно-політичний часопис, класифікація проблематики, рубрикація.

I. Вступ

Сучасні тематичні тенденції в українських мас-медіа засвідчують, що вагоме місце в контенті суспільно-політичних ЗМІ посідають проблеми соціальної практики. Вони актуальні для всього суспільства, адже впливають на всі аспекти його життя й діяльності. Іншими словами, соціальна проблематика є своєрідною платформою для розвитку тих процесів, явищ, які актуальні для громадськості.

Різні аспекти проблем соціальної практики в мас-медіа студіювали Д. Климанська [1], М. Корнієнко [2], О. Лаврик [3], Т. Семігіна [4], Л. Скокова [5], О. Ткаченко [6], Т. Фролова [7], А. Чекмишев [8], К. Шендеровський [9] та ін. Однак аспекти реалізації актуальної соціальної проблематики в аналітичних публікаціях всеукраїнських суспільно-політичних видань “День” та “Дзеркало тижня” ще не були предметом окремого наукового вивчення.

Об'єктом наукової розвідки обрано контент сучасних українських друкованих мас-медіа в контексті з'ясування найбільш актуальних тематичних напрямів, що реалізуються в контексті вирішення соціальних проблем.

II. Постановка завдання

Мета дослідження – з'ясування аспектів реалізації актуальної соціальної проблематики в аналітичних публікаціях всеукраїнських суспільно-політичних видань “День” та “Дзеркало тижня” (за вересень – листопад 2013 р.).

III. Результати

Учена О. Лаврик розмірковує: “Оскільки основне призначення ЗМІ – безперервне відображення суспільного життя в усіх його діалектичних зв'язках, суперечностях і конфліктах, то висвітлення відповідної проблематики (соціальної, політичної, економічної, культурної тощо) усе частіше розглядають як складну систему із взаємозалежними елементами. При цьому ця система входить як складова частина до системи більш ши-

рокого порядку – соціального функціонування суспільства” [3, с. 4]. Складність соціальних проблем полягає в їх взаємодії з іншими аспектами життя та діяльності суспільства. Такий взаємозв'язок утворює складну проблемно-тематичну структуру соціальної інформації.

На думку К. Шендеровського, соціальна журналістика – це окремий інститут, який повноцінно функціонує в нашому суспільстві, вимагаючи від своєї аудиторії не пасивного споглядання, прочитання, прослуховування інформації, а активної участі в творенні й перебудові суспільства [9, с. 121].

Дослідження вищеназваних учених базуються на комплексній характеристиці проблемно-тематичного рівня контенту національних і регіональних мас-медіа. Проте проблеми соціальної практики не розглядаються в цих працях як окремий предмет наукового вивчення (або досліджуються в порівняльному аспекті з іншими темами), хоча міра їх важливості актуалізується щороку, про що свідчить контент сучасних українських загальнонаціональних друкованих мас-медіа.

Однією з потужних спроб систематизації й узагальнення проблематики ЗМІ та відведення важливого місця актуальним проблемам соціальної практики у висвітленні мас-медіа є наукова праця колективу російських авторів “Проблематика СМІ: Інформаційна повестка дня” (за ред. М. Шкондіна) [11].

Актуальну проблематику сучасних мас-медіа подано в посібнику в трьох розділах: глобальні процеси сучасності в проблематиці ЗМІ (суперечності глобалізації, демографічні проблеми, міграційні процеси, проблеми екології), основні сфери суспільного життя як об'єкт журналістики (політична, економічна проблематика, соціальна, культурологічна), актуальні проблеми соціальної практики у висвітленні ЗМІ (духовно-

релігійна проблематика, проблема благодійної діяльності, проблеми дитинства в інформаційному полі ЗМІ, гендерна проблематика, антикримінальна проблематика, проблематика антинаркотичних публікацій) [див.: 11]. Як бачимо, вагоме місце у структурі найважливіших тем та проблем мас-медійного простору посідає саме соціальна проблематика, структурована на шість найактуальніших підтем, що не вичерпують усіх можливостей і векторів проблем соціальної практики.

Російський учений І. Ясавєєв у посібнику “Конструирование социальных проблем средствами массовой коммуникации” особливу увагу приділяє конкуренції між соціальними проблемами за місце в “порядку денному”, що встановлюється засобами масової інформації, конструюванню соціальних проблем злочинності та ВІЛ/СНІДу російськими й регіональними телекомпаніями та газетами, а також наслідкам медіа-конструювання соціальних проблем, таким як “емоційне згоряння” аудиторії. Автор детально розглядає основні соціологічні підходи до соціальних проблем: напрями соціальної патології, соціальної дезорганізації, функціоналістський, критичний, інтеракціоністський та конструкціоністський підходи [12].

Економічний підхід до моделювання соціальних процесів пропонує В. Райцин у своєму посібнику [13]. Вчений розраховує стандарти рівня життя населення, насамперед життєвого мінімуму, що також є одним з аспектів реалізації соціальної проблематики.

Цікавим з погляду аналізу соціальної психології масової комунікації є підручник Н. Богомоліної [14]. Книга присвячена аналізу сучасного стану соціально-психологічних досліджень ЗМІ, що набувають особливого значення в епоху бурхливого розвитку інформаційних технологій. У роботі проаналізовано теоретичні та емпіричні дослідження масової комунікації, проведені російськими й зарубіжними спеціалістами.

Російські вчені розглядають проблеми соціальної практики з точки зору психології, соціології, економіки та масових комунікацій, про що свідчить аналіз вищеназваних наукових розвідок.

М. Бережна в своєму дослідженні соціальної дійсності зазначає, що на початку 2000-х рр. відбулося “формування нового напрямку в професійній ідеології – соціальної журналістики, орієнтованої на конструктивний підхід у висвітленні соціальної проблематики і позитивну соціальну дію суспільства” [15, с. 150].

Досліджуючи соціальну проблематику в російському інформаційному просторі, вчена Т. Фролова слушно виокремлює чотири основних сфери суспільства: політичну, економічну, соціальну, духовну. Соціальна сфера, на думку дослідниці, “визначає предме-

тну своєрідність соціальної журналістики, передусім її *тематичні* особливості: проблеми праці, зайнятості, доходів, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, міжнародних відносин, жінок, дітей сім'ї, інших соціальних груп та окремих сегментів соціальної інфраструктури тощо. *Проблематика* більш рухома, мінлива, злободенніша: кожне суспільство вирішує свої власні проблеми, що впливають із характеру соціальних зв'язків у певний історичний період” [7, с. 99]. Одне із завдань соціальної журналістики науковець вбачає у зверненні в простір людини і, як наслідок, забезпеченні повноти подачі інформації про суспільство, якості соціального аналізу, участі громадян в інформаційному обміні.

Вищеназвані тенденції у висвітленні соціальних тем демонструють сучасні українські ЗМІ, зокрема щоденна всеукраїнська газета суспільно-політичної тематики “День” і міжнародний суспільно-політичний тижневик “Дзеркало тижня”.

Про авторитетність названих видань в інформаційному просторі України свідчать лідерські позиції в рейтингах (за досліджуваний період) за накладом, рівнем цитування, впливовістю на аудиторію. Ці газети мають постійного, чітко визначеного читача. Ще більшою є їх потенційна аудиторія – ті читачі, які звертаються до газет епізодично, а не періодично, не стали постійними передплатниками або читачами. Задекларований редакцією наклад “Дня” – 62,5–65,4 тис., п'ятничний випуск – 90 тис., тижневика “Дзеркало тижня” – 48–52 тис. примірників. Ще одним критерієм для вибору й порівняння став той факт, що вказані тижневик і щоденне видання відображають інтереси аудиторії України й виходять для читачів нашої держави (газета “День” також видає англійськомовний дайджест у вівторок, четвер накладом понад 7 тис. прим.).

Видання близькі за тематикою та проблематикою, загальною парадигмою висвітлення подій, об'єктивністю, а також їх електронні версії дають можливість читачеві залишити коментар про прочитану публікацію, оцінити її, порекомендувати в соціальних мережах, зробити посилання на прочитане тощо, тобто передбачено обговорення найактуальніших, на думку аудиторії, тем і проблем.

Газети “День” і “Дзеркало тижня” мають спільні тенденції в обсязі, території поширення, охопленні потенційної аудиторії, а тому порівняння парадигми й особливостей висвітлення соціальної проблематики у виданнях є плідним у векторі вивчення контенту. Дослідження контенту аналізованих джерел дасть змогу зрозуміти особливості впливу цих видань на читачів і на формування думок та настроїв громадян України.

Зміст вищеназваних друкованих мас-медіа підпорядкований рубрикаційному комплексу видань. Вагомі аспекти соціальної практики газета “День” подає в рубриках “Політика”, “Економіка”, “Погляд”, “Думка”, “Роздуми”, “Проблема”, “Ситуація”, “Паралелі”, “Подія”, “Факт і коментар”, “Точка зору”, “NB!”, “НП” “Резонанс”, “Ексклюзив”, “Фотофакт”, “Телегід”, “Проект”, “Культура”, “Пошта”, “Українці, – читайте!”, “Суспільство”, “Тенденції”, “Досвід” тощо, що свідчить про масштаб охоплення актуальної проблематики. Соціальна проблематика міжнародного суспільно-політичного тижневика “Дзеркало тижня” висвітлюється в основних рубриках: “Влада”, “Гроші”, “Людина”, “Культура”, “Соціум”, “Внутрішня політика”, “Право”.

І “Дзеркало тижня”, і “День” орієнтовані на однакову цільову аудиторію – українську інтелігенцію, тобто читачів, не байдужих до історії, політики, економіки, суспільного й соціального устрою своєї Батьківщини, її минулого, сьогодення та майбутнього; політиків, свідомих громадян, здатних осмислити глибину аналітичних публікацій.

Контент-моніторинг тижневика “Дзеркало тижня” й щоденної газети “День” (за вересень – листопад 2013 р.) засвідчив, що видання реалізують соціальну проблематику крізь призму інших актуальних суспільних питань у таких тематичних блоках:

- **економіка і політика**: “Про фінансові мости з Піднебесною”, автор: Наталія Білоусова (День. – 1 жовтня); “З чого починається розвиток?”, автор: Володимир Дубровський (Дзеркало тижня. – 9 жовтня);
- **наука і освіта**: “Нанотехнології в Україні: навздогін за поїздом, що вже пішов”, автор: Петро Усатенко (Дзеркало тижня. – 27 вересня); “Як університети... заробляють гроші?”, автор: Наталія Малімон (День. – 8 жовтня);
- **держава і її взаємодія з іншими соціальними інститутами**: “Держава не може гарантувати захист персональних даних”, автор: Марія Томак (День. – 8 жовтня); “Культура життя vs культури смерті (Про спроби налагодження комунікації з питання біоетики між Церквою і суспільством)”, автор: Юліана Лавриш (День. – 30 вересня);
- **соціальна культура**: “Соціальній культурі потрібно навчати”, автор: Ірина Кириченко (Дзеркало тижня. – 6 вересня); “Приватна власність за рамками суспільного визнання?”, автор: Ірина Кириченко (Дзеркало тижня. – 27 вересня);
- **екологія і збереження енергоресурсів**: “Кліматичний вердикт (Експерти: у Україні зникатимуть весна і осінь, почастишають природні катаклізми. Як до цього готуватися?)”, автори: Ірина Диховід, Оксана Миколюк (День. – 3 жовтня); “Викинь батареюку правильно”, автор: Ольга Харченко (День. – 8 жовтня);
- **фізичне і моральне здоров'я нації**: “Крокодил” в Україні. Аптечна наркоманія набирає оберти”, автор: Сергій Гордієнко (Дзеркало тижня. – 4 жовтня); “Дешеві, штучні і хворі (60 % наших приміщень неекологічні і завдають шкоди здоров'ю. Що з цим робити?)”, автор: Оксана Миколюк (День. – 1 жовтня);
- **материнство і дитинство**: “Бути або не бути міжнародному усиновленню”, автор: Наталія Кравченко (Дзеркало тижня. – 20 вересня); “Сім'я як мрія (В Україні зменшується усиновлення: громадяни не хочуть брати на виховання дітей старших 10 років)”, автор: Оксана Миколюк (День. – 1 жовтня);
- **культура і мистецтво**: “Переселення храму культури в нікуди – це фактично його знищення!”, автор: Тетяна Поліщук (День. – 10 жовтня); “Українська класика і аншлаги”, автор: Людмила Обухівська (День. – 8 жовтня).

Смислові контексти й змістовні аспекти соціальної проблематики представлені в аналітичних матеріалах українських видань значно ширше. Автором оскреслено лише схему, яка демонструє основні тенденції у висвітленні соціальних тем, зумовлені напрямами соціальної політики держави, а також соціальними стереотипами, стійкими уявленнями аудиторії про напруженість в окремих напрямках соціальної проблематики.

Зауважимо, що найбільш відповідним, впливовим інструментом дії на читацьку аудиторію, своєрідним інструментом для реалізації функцій критики й контролю є аналітичні матеріали. Автори публікацій використовують такі вагомні аргументи аналітики: інтерпретація подій через інші факти, залучення думки експертів, донесення ключової ідеї, детальний її опис, чітка аргументація висловлювання, наведення доказів, ясність і простота стилю, доречні вставки. Що ж стосується жанрових форм презентації соціальної проблематики, то характерними прикладами її реалізації є аналітична й проблемна стаття, кореспонденція, коментар (аналітичні жанри), репортаж, інтерв'ю (інформаційні жанри). Інколи в статті використовують елементи інтерв'ю або коментаря. Аналітичні матеріали зазвичай доповнені зображальними елементами (фото, графікою, діаграмами), що посилюють вплив тексту публікації на реципієнта.

Прикладом поєднання елементів різних жанрових форм є публікація журналістки “Дзеркала тижня” Оксани Кузяків про дискусію щодо перспективи підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яку висвітлено у формі аналітичної статті “Український бізнес починає дивитися

у бік заходу” (Дзеркало тижня. – 4 жовтня). Завдяки подачі конкретної проблеми авторка створює точний ракурс її висвітлення й детального аналізу, відстежує думки експертів, вдало використовує цифрові дані, реєструє результати опитувань.

IV. Висновки

Отже, актуальна соціальна проблематика в аналітичних публікаціях всеукраїнських суспільно-політичних видань “День” та “Дзеркало тижня” реалізується крізь призму інших актуальних суспільних питань у таких тематичних блоках: економіка і політика, наука і освіта, держава і її взаємодія з іншими соціальними інститутами, соціальна культура, екологія і збереження енергоресурсів, фізичне і моральне здоров'я нації, материнство і дитинство, культура і мистецтво.

Функції журналіста, який розглядає проблеми соціальної практики, полягають у висвітленні гострих соціальних негараздів, а також передбачають участь у здійсненні інформування (повідомлення населенню про інші аспекти висвітлюваної теми), вплив на реципієнтів (вдало підібраним жанром для окреслення суті проблеми), критику й контроль (аналізуючи причини виникнення проблемної ситуації та шукаючи шляхи виходу з неї).

Окреслення аспектів реалізації соціальної проблематики не може претендувати на всеохопність проблем соціальної практики, проте ілюструє типові тенденції висвітлення актуальної проблематики соціальної сфери суспільного життя.

Перспективою дослідження вважаємо вивчення досвіду українських мас-медіа в представленні інтересів різних соціальних груп, принципів та функцій фінансування національних соціальних програм у ретроспективному й перспективному аспектах.

Список використаної літератури

1. Климаська Л.Д. Медіа-імідж соціальної проблеми / Л.Д. Климаська // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. – К., 2009. – Вип. 15. – С. 273–279.
2. Корнієнко М.В. Соціальні проблеми молоді: медіаризики та медіапрофілактика / М.В. Корнієнко, М.М. Малиш // *Наукові записки інституту журналістики*. – К., 2011. – Т. 43 (квітень – червень). – С. 69–99.
3. Лаврик О.В. Соціальна проблематика газетних виступів: навч.-метод. посіб. для студ. зі спец. “Журналістика” / О.В. Лаврик. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – 72 с.
4. Семигіна Т.В. Інформаційне забезпечення соціальної сфери: метод. посіб. до курсу / Т.В. Семигіна. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – 156 с.

5. Скокова Л. Культурна соціологія: “сильна програма” дослідження смислів соціального життя / Л. Скокова, В. Танчер // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. – 2009. – № 4. – С. 19–42.
6. Ткаченко О.Г. Соціальні проблеми на шпальтах газет – дієвий чинник у процесі виховання особистості (на матеріалі обласної преси Сумщини) / О.Г. Ткаченко // *Наукові записки інституту журналістики*. – К., 2010. – Т. 38 (січень – березень). – С. 69–72.
7. Фролова Т.И. Социальная проблематика / Т.И. Фролова // *Проблематика СМИ: Информационная повестка дня: учеб. пособ. для студ. вузов / под ред. М.В. Шкондина, Г.С. Вычуба, Т.И. Фроловой*. – М.: Аспект Пресс, 2008. – С. 98–142.
8. Чекмишев О.В. Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики: підручник-практикум / О.В. Чекмишев. – К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2004. – 129 с.
9. Шендеровський К.С. Передумови інституціалізації соціально значимих медіа / К.С. Шендеровський // *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Сер. “Филология. Социальные коммуникации”*. – 2011. – Т. 24 (63). – № 4. – Ч. 1. – С. 121–134.
10. Шендеровський К.С. Институціалізація комунікацій у сфері вирішення соціальних проблем: дис. ... канд. соц. ком.: 27.00.01 “Теорія та історія соціальних комунікацій” / К.С. Шендеровський; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – 245 с.
11. Проблематика СМИ: Информационная повестка дня: учеб. пособ. для студ. вузов / под ред. М.В. Шкондина, Г.С. Вычуба, Т.И. Фроловой. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 316 с.
12. Ясавеев И.Г. Конструирование социальных проблем средствами массовой коммуникации / И.Г. Ясавеев. – М.: Изд-во Казанского ун-та, 2004. – 200 с.
13. Райцин В.Я. Моделирование социальных процессов / В.Я. Райцин. – М.: Экзамен: Харвест, 2005. – 192 с.
14. Богомолова Н. Социальная психология печати, радио и телевидения / Н. Богомолова. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 125 с.
15. Бережная М.А. Позитивные ракурсы социальной проблематики на современном телеэкране / М.А. Бережная // *Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика*. – 2008. – № 2. – С. 150–154.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2013.

Сащук Т.И. Аспекты реализации актуальной социальной проблематики в аналитических публикациях всеукраинских общественно-политических изданий “День” и “Зеркало недели”

В статье раскрываются аспекты реализации социальной проблематики в аналитических материалах общественно-политических изданий “День” и “Зеркало недели”. Анализируются наиболее актуальные направления, которые освещаются в контексте решения социальных проблем. Исследуются тематические и жанровые параметры журналов.

Ключевые слова: контент издания, целевая аудитория, социальная проблематика, общественно-политический журнал, классификация проблематики, рубрикация.

Saschuk T.I. Aspects of realization of actual social problems in the analytical publications of the All-Ukrainian social and political newspapers Den/The Day and Dzerkalo Tyzhnia /Weekly Mirror

This article investigates the aspects of realization of social issues in the analytical publications of social and political editions Den/The Day and Dzerkalo Tyzhnia /Weekly Mirror.

The credibility of the mentioned newspapers in the information space of Ukraine is confirmed by their leading positions in the rating by circulation, level of citation and influence on the audience. These newspapers have the permanent and well-defined readers. Their potential audience is even greater which consists of those readers who read the newspapers occasionally, but not regularly, not being their permanent subscribers or readers. Another criterion for selection and comparison is the fact that these weekly and daily newspapers reflect the interests of the audience of Ukraine.

The newspapers are similar by their themes and issues, a common paradigm for coverage and objectivity. Also their on-line versions allow the readers to leave their comments for each publication, to evaluate them, giving their recommendations in social networks and hyperlinks. As the result it is provided the discussion of topics and problems which are the most pressing for the audience. The newspapers Den/The Day and Dzerkalo Tyzhnia /Weekly Mirror have common trends in volume of circulation, area of distribution and coverage of potential audience. Therefore the comparison of paradigm and features of coverage of social issues in these mass media is fruitful in the vector of content research. Both Den/The Day and Dzerkalo Tyzhnia /Weekly Mirror are focused on the same target audience – the Ukrainian intellectuals, namely the readers who are not indifferent to the history, politics, economics, society and social structure of their country, its past, present and future; the politicians, the conscious citizen who are able to comprehend the depth of analytical articles.

The analysis of content of the selected sources helps to understand the features of influence of these newspapers on the readers forming their opinions and behavior. It allows also to analyze the most pressing issues that are covered in the context of social issues resolving, and to outline thematic and genre parameters of these media.

Due to the above mentioned parameters of work with the content component of the objects which are analyzed it is determined the tendency of social problems, that is in their interaction with other aspects of life and society activity. Such an interconnection forms a complex problem and thematic structure of social information.

Key words: content edition, having a special purpose audience, social problems, social and political magazine, classification of problems, dividing according to subject heading.